

Magdalena B. Król

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

ORCID 0000-0003-4866-0385

Recepcja metody *learning by doing*. Studium przypadku z dydaktyki szkoły wyższej

Wstęp

Pokolenie Z¹ jest pierwszym pokoleniem wychowanym w erze pełnego dostępu do nowoczesnych technologii, w tym Internetu, toteż świat realny i wirtualny tworzy dla niego oczywistą spójną całość. Jest też aktualnie głównym odbiorcą oferty dydaktycznej w szkołach wyższych. Z uwagi na swoją specyfikę, odróżniającą pokolenie Z od wszystkich wcześniejszych pokoleń, wymaga innego podejścia w zakresie kształcenia akademickiego, w tym – zweryfikowania dotychczas stosowanych metod dydaktycznych. To niezwykle ważne, bowiem edukacja na poziomie wyższym, zasadniczo kształtuje, a przynajmniej kształtować powinna, kompetencje zawodowe, w tym – wiedzę, umiejętności i podejście do pracy zawodowej w przyszłości.

Artykuł prezentuje wyniki badań własnych prowadzonych w latach 2018–2023, w czasie których poszukiwano odpowiedzi na pytanie badawcze – czy *learning by doing* jest metodą dydaktyczną, która budzi zainteresowanie i zaangażowanie studentów pokolenia Z i w większym stopniu dopasowaną do ich potrzeb edukacyjnych niż metody tradycyjne²? W tym celu przeprowadzony został eksperyment, polegający na prowadzeniu kursu metodą *learning by doing* w formie realizacji projektu „UPoluj kulturę!” przez pięć kolejnych roczników studentów pokolenia Z, któremu towarzyszyła obserwacja uczestnicząca autorki publikacji.

1 Pokolenie Z – osoby urodzone po 1997 roku. Postawy, priorytety, oczekiwania przedstawicieli pokolenia Z: 1) szacunek do siebie, relacji, otoczenia; 2) praca oparta na wartościach; 3) budowanie relacji na różnych płaszczyznach – prywatnej i zawodowej; 4) work-life balance; 5) otwartość na różnorodność; 6) asertywność; 7) jasno sformułowane oczekiwania wobec pracowników i kandydatów; 8) kreatywność; 9) dbałość o środowisko; 10) rozwijanie pasji. Dla generacji Z wartościami w życiu są: szczęście (62%), rodzina (60%), możliwość realizowania pasji (56%), ekologia (51%) niezależność/ wolność (51%), zdrowie (44%) i miłość (37%). Więcej o polskim pokoleniu Z [w:] M. Kaczmarczyk, *Pokolenie Z na rynku pracy. Postawy, priorytety, oczekiwania. Raport z badań*, Wyższa Szkoła Humanitas, Sosnowiec–Warszawa 2023 (s. 3 i 23).

2 Tradycyjne metody w dydaktyce szkoły wyższej – m.in.: wykład, ćwiczenia, konwersatorium; metody co do zasady niewymagające rzeczywistych, tj. osadzonych w praktyce/ rzeczywistości pozaakademickiej działań ze strony studenta.

Przeprowadzone badanie ma charakter pogłębiony i stanowi kontynuację badania podjętego w 2018 roku i opisanego w artykule pt. *Learning by doing a pokolenie Z na przykładzie realizacji projektu „UPoluj kulturę!”* opublikowanym w „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia” w 2019 roku³.

Zastosowanie metody *learning by doing* w dydaktyce szkoły wyższej

*Learning by doing*⁴, czyli uczenie się poprzez działanie i wykonywanie określonej pracy⁵, jest jedną z aktywnych metod nauczania wykorzystywaną w dydaktyce, w tym – szkoły wyższej. Istotą stosowania tej metody jest przygotowanie studentów do działania ze zrozumieniem, bowiem „praca jako działanie praktyczne i związane z nią doświadczenie pomagają trwale zapamiętać wiadomości, lepiej je zrozumieć oraz wdrażają do większej samodzielności”⁶. Student nabywa teorię poprzez i w trakcie samego działania, zaś rewizja teorii powinna nastąpić przez uczącego się wraz z zakończeniem działania. Taki sposób opanowywania wiedzy zbliżony jest do metodyki uczenia dorosłych, która zakłada, że teoria ma następować po praktyce⁷.

Metoda *learning by doing* przenosi punkt ciężkości z dydaktyka, koncentrującego się głównie na prezentacji wiedzy, na uczącego się, od którego wymaga konieczności pogłębienia wiedzy we własnym zakresie. Zadaniem prowadzącego jest kreowanie rzeczywistości sprzyjającej zdobywaniu wiedzy i zwiększaniu zaangażowania, obserwacja i udzielanie wsparcia, zwracanie uwagi na interdyscyplinarny charakter rzeczywistych problemów oraz motywowanie do działania, co

3 M.B. Król, *Learning by doing a pokolenie Z na przykładzie realizacji projektu „UPoluj kulturę!”*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia” 2019, z. 17, s. 305–327.

4 Metoda kojarzona z Johnem Deweyem (ur. 1859), amerykańskim pedagogiem, filozofem, psychologiem; jednym z głównych przedstawicieli pragmatyzmu. W 1896 r. założył szkołę-laboratorium, w której naczelną zasadą realizowanego tam systemu dydaktycznego było „uczenie się przez działanie” – samodzielna aktywność uczniów podczas różnorodnych zajęć praktycznych miała służyć integracji wiedzy szkolnej, ćwiczeniu władz poznawczych i zbliżeniu szkoły do życia społeczeństwa. Koncepcje Deweya zapoczątkowały w pedagogice nurt zwany progresywizmem, [on-line:] <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Dewey-John;3892217.html> – 16.04.2023. Wpływ koncepcji J. Deweya odnaleźć można w teoriach współczesnych badaczy, m. in. u Davida A. Kolba (ur. 1939), amerykańskiego teoretyka, badacza procesów uczenia się, twórcy modelu uczenia się przez doświadczenie (*Experiential Learning Model*), który zakłada że efektywne uczenie się przebiega w czterech etapach powiązanych z czterema zdolnościami i aktywnościami: 1) konkretne doświadczenie (odczuwanie); 2) refleksyjna obserwacja (obserwowanie); 3) teoretyzowanie, tworzenie abstrakcyjnych hipotez (myślenie); 4) aktywne eksperymentowanie (działanie). Proces ten często nazywany jest cyklem Kolba, G. Idziak, *Uczenie się przez doświadczenie – cykl Kolba*, „Doradca Kariery” 2019, nr 2, s. 12.

5 T. P. Wright, *Factors affecting the cost of airplanes*, „Journal of Aeronautical Sciences” 1936, nr 3(4), s. 123.

6 J. Czechowski, *Wartość pracy i działania w procesach uczenia się*, Kraków 2010, s. 5.

7 Wg R. Revansa za: I. Kazimierska, I. Lachowicz, L. Piotrowska, *Metod action learning*, s. 3.

wymaga od dydaktyka znacznie większego przygotowania i zaangażowania – czasu, uwagi i energii.

Metoda *learning by doing* realizowana może być jako uczenie się na projektach bądź uczenie się na problemach. Nauka metodą projektową polega na wykonywaniu przez studentów zadania praktycznego – przedsięwzięcia wymagającego zorganizowania⁸. Podstawowymi cechami kształcenia metodą projektów są: samodzielne uczenie się poprzez realizację większego przedsięwzięcia, rozwiązywanie problemów praktycznych w warunkach pozauczelnianych, wykorzystywanie wiadomości z różnych dyscyplin naukowych w celu stworzenia projektu w postaci modelu⁹. Realizacja metody *learning by doing* w formie realizacji projektu, oprócz nabywania wiedzy i rozwijania umiejętności, przyczynia się do kształtowania i doskonalenia wielu niezbędnych w radzeniu sobie we współczesnym świecie kompetencji miękkich, m.in. takich jak: odpowiedzialność, samodzielność, wytrwałość, determinacja w osiąganiu celu, budowanie poczucia sprawczości, rozwijanie pasji poznawczej, inicjatywy i przedsiębiorczości osobistej, sprawne komunikowanie się oraz praca zespołowa.

Najlepsze rezultaty stosowania metody *learning by doing*¹⁰ osiąga się wówczas, gdy prowadzącemu uda się zachęcić studentów do tego, aby wzięli odpowiedzialność za wykonywanie zadań w projekcie i wykazali się dużym poziomem samodzielności. Jakość kształcenia będzie wówczas znacznie wyższa niż w przypadku tradycyjnych metod¹¹.

Projekt „UPoluj kulturę!” – założenia, przebieg, rezultaty

Do przeprowadzenia kursu z zastosowaniem metody *learning by doing* skłoniły prowadzącą trzy przesłanki – kierunek i rok studiów (zarządzanie informacją i publikowanie cyfrowe, III rok), nazwa kursu (animacja życia kulturalnego) i postulaty studentów o włączenie do programu studiów więcej kursów praktycznych¹². Kurs realizowany na podstawie przyjętych założeń umożliwił z jednej strony – wykorzystanie przez studentów nabytej w czasie dwóch i pół roku studiów wiedzy i umiejętności w praktyce, z drugiej – wybranie przez studenta stanowiska pracy, zgodnego z jego indywidualnymi predyspozycjami, bądź przeciwnie – odbiegającego od jego zainteresowań, dającego mu możliwość poznania i odnalezienia się w danej roli. Przydatne w realizacji projektu przedmioty z toku studiów (60%) oraz stanowiska pracy obecne w projekcie prezentuje tabela 1.

8 K. Borgnakke, *Uczenie się poprzez praktykę – badania etnograficzne i analiza polemik na temat „uczenia się poprzez działanie”*, „Innowacje w Edukacji Akademickiej” 2004, nr 1(4), s. 7.

9 M. S. Szymański, *O metodzie projektów*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2000, s. 19.

10 Szerzej o metodzie *learning by doing* [w:] M. B. Król, *Learning by doing a pokolenie Z na przykładzie realizacji projektu „UPoluj kulturę!”*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia” 2019, z. 17, s. 305–327.

11 B. Zając, *Metoda projektów jako strategia postępowania dydaktycznego na wyższej uczelni. O efektach kształcenia i metodzie projektów*, „Studia Edukacyjne” 2015, nr 34, s. 301.

12 Więcej [w:] M. B. Król, *Learning by doing a pokolenie Z na przykładzie realizacji projektu „UPoluj kulturę!”*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia” 2019, z. 17, s. 311–312.

Tabela 1. Kształcenie studentów pod kątem wybranych stanowisk pracy

Lp.	Zespoły projektowe	Przedmioty na studiach*	Stanowiska pracy**
1.	MERYTORYCZNY		
		Dokumenty cyfrowe w administracji i biznesie	Copywriter
		Książka – design, produkcja, rynek	Edytor i wydawca treści cyfrowych
		Narzędzia e-learningowe	Menedżer kultury
		Nauka o informacji	Menedżer zawartości zasobów informacji
		Ocena usług informacyjnych	Nauczyciel/ wykładowca
		Podstawy zarządzania	Pracownik badawczo-naukowy
		Project management	Projektant i wydawca multimediów
		Redagowanie komunikatów tekstowych	Redaktor
		Systemy informacyjno-wyszukiwawcze	Researcher
		Użytkownicy informacji	Scenarzysta
		Zarządzanie procesami informacyjnymi	UX Writer
2.	ORGANIZACYJNY		
a.	ds. fundraisingu		
		Komunikacja interpersonalna	Fundraiser
		Projektowanie systemów informacyjnych	Specjalista ds. crowdfundingu
		Zarządzanie instytucjami kultury	Specjalista ds. pozyskiwania funduszy
		Zarządzanie procesami informacyjnymi	Specjalista ds. pozyskiwania środków zewnętrznych
		Źródła informacji	Specjalista ds. sponsoringu
b.	ds. promocji		
		Komunikacja społeczna i medialna 1	Content manager
		Komunikacja społeczna i medialna 2	Media manager
		Ochrona danych	Redaktor i administrator profili internetowych
		Pozycjonowanie serwisów informacyjnych	Rzecznik prasowy
		Webwriting	Social media manager
		Wirtualizacja narzędzi komunikacyjnych	Specjalista ds. promocji i reklamy
		Współczesny rynek mediów	Specjalista ds. PR
c.	ds. grafiki		
		Analiza i interpretacja przekazu wizualnego	Grafik
		Projektowanie grafiki dla Internetu	Projektant grafiki
		Techniki prezentowania informacji	Projektant treści cyfrowych
		Technologia przetwarzania dokumentów cyfrowych	Specjalista ds. komunikacji wizualnej
		Wizualizacja informacji	Specjalista ds. contentu
		Wybrane problemy społeczeństwa informacyjnego	Visual designer

* Przedmioty realizowane na kierunku Zarządzanie informacją i publikowanie cyfrowe, zgodnie z planem studiów I stopnia stacjonarne: [on-line:] <https://inoi.up.krakow.pl/dokument/plan-studiow-zarzadzanie-informacja-i-publikowanie-cyfrowe-studia-i-stopnia-stacjonarne-rekrutacja-2020-2021> – 13.04.2023. Przedmioty, ułożone w kolejności alfabetycznej, przypisane zostały do jednego zespołu projektowego

zgodnie z wiodącymi treściami realizowanymi podczas kursu, mogą być również w części przydatne dla pozostałych zespołów projektowych.

** Przykładowe stanowiska pracy (katalog otwarty) dla poszczególnych zespołów projektowych. Zamieszczone w kolejności alfabetycznej, bez korelacji bezpośredniej z „przedmiotem na studiach” znajdującym się w tej samej linii w tabeli.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Planu studiów na kierunku Zarządzanie informacją i publikowanie cyfrowe, zgodne z planem studiów I stopnia stacjonarne, rekrutacja 2020/2021*.

Założenia metody *learning by doing* wykorzystane zostały podczas realizacji projektu „UPoluj kulturę!”. Jego powstała w 2018 roku koncepcja zakładała realizację cyklicznego przedsięwzięcia, poruszającego co roku inny ważny z perspektywy studentów problem społeczny. Celem projektu „UPoluj kulturę!” jest podnoszenie poziomu wiedzy, zwiększanie zainteresowania oraz uwrażliwianie studentów na ważny, aktualny problem społeczny. O wyborze problemu decydował kolejny rocznik studentów. Na przestrzeni pięciu lat realizacji projektu nagłośnione zostały problemy społeczne takie jak – hejt, zdrowie, depresja, fake newsy, zobojętnienie społeczne. Podejmowane działania projektowe miały charakter edukacyjno-kulturalny.

Pierwsza edycja projektu odbyła się w formie stacjonarnej. Druga, ze względu na rozpoczynającą się pandemię COVID-19, przybrała charakter całkowicie zdalny, podobnie kolejna edycja, w której również dominował zdalny przebieg prac projektowych. Dwie ostatnie edycje projektu zrealizowane zostały w formie hybrydowej. Każdego roku studenci decydowali zarówno o doborze działań projektowych, jak i sposobie ich realizacji.

Zespół projektowy tworzyły zespoły – merytoryczny i organizacyjny. Do zadań zespołu merytorycznego należało m.in.: prowadzenie badań jakościowych i ilościowych na potrzeby przygotowania e-booka, broszury i postów edukacyjnych, zaproszenie ekspertów do poprowadzenia seminariów, webinarów, paneli dyskusyjnych, przeprowadzenie e-lekcji, zorganizowanie wystawy, kampanii społecznej, konkursów oraz przygotowanie finału projektu – koncertu, live’a, festiwalu filmowego, imprezy tematycznej. Z kolei zespół organizacyjny (fundraising, promocja, grafika) odpowiedzialny był za: przygotowanie materiałów graficznych w kolorystyce trendów wyznaczanych co roku przez Instytut Pantone¹³, pozyskanie sponsorów i przeprowadzenie zbiórki crowdfundingowej, z której środki finansowe przekazywane były wybranej przez studentów organizacji pozarządowej prowadzącej działalność statutową w obszarze poruszanego problemu społecznego, działania z obszaru promocji i reklamy, tj. pozyskanie patronatu honorowego, patronatów medialnych, partnerów projektu, nagranie filmu promującego

13 *Pantone Color Institute* – instytut zrzeszający grono specjalistów związanych z projektowaniem koloru w różnych branżach. Działa w ramach amerykańskiego przedsiębiorstwa poligraficznego *Pantone*, założonego w 1963 roku przez Lawrence’a Herberta. *Pantone* opracowało i wydało swoją skalę kolorów, która stanowi wzorzec barw nazwany *Pantone Matching System (PMS)*. Wzorniki pantonowskie używane są na całym świecie, [on-line:] <https://www.pantone.com/color-consulting/about-pantone-color-institute> – 15.04.2023. Kolorystyka *Pantone* użyta w projekcie w kolejnych latach – 2019: *Living Coral*; 2020: *Classic Blue*; 2021: *Ultimate Grey + Illuminating*; 2022: *Veri Peri*; 2023: *Viva Magenta*.

projekt, udzielenie wywiadu w radiu bądź telewizji, prowadzenie profili w mediach społecznościowych (Facebook, Instagram, YouTube, TikTok), prowadzenie kampanii promocyjno-reklamowej typu outdoor oraz w Internecie.

Warto zwrócić uwagę na poziom satysfakcji studentów z realizacji projektu¹⁴ w poszczególnych edycjach. Najwyższy poziom satysfakcji zadeklarowali studenci realizujący projekt w ostatnim roku (94%), zaś najniższy w edycji drugiej „pandemicznej” z 2020 roku (59%). Pozostałe edycje projektu przyniosły studentom satysfakcję na poziomie 64–72%. Wszystkie rezultaty osiągnięte w projekcie „UPoluj kulturę!” zawiera tabela 2.

Tabela 2. Rezultaty projektu „UPoluj kulturę!” osiągnięte w latach realizacji 2019–2023

Lp.	Obszar	#hejtoff (2019)	#nazdrowie (2020)	#włączsiebie (2021)	#stopfake (2022)	#reaguj (2023)
1.	Liczebność zespołu	33 (25K, 8M)	22 (16K, 6M)	21 (15K, 6M)	30 (16K, 14M)	30 (26K, 4M)
2.	Forma realizacji	stacjonarna	zdalna	zdalna z elementem stacjonarnym	hybrydowa	hybrydowa
3.	Merytoryka projektu					
a.	<i>działania projektowe</i>	4 seminaria: 5 prelegentów 1 wystawa: 12 prac 1 wydarzenie towarzyszące (akcja zamalowywania bazgrołów) 2 nagrane filmy 1 dokumentacja fotograficzna	12 porad ekspertów 8 porad na ćwiczenia 10 przepisów na zdrowe jedzenie 13 pomysłów na kreatywne spędzenie czasu w domu podczas kwarantanny 11 konkursów 6 nagranych filmów 1 dokumentacja fotograficzna	1 e-book (3 wywiady) 1 broszura edukacyjna (1 badanie ankietowe) 5 e-lekcji 4 live'y 3 gaming weeks 1 cykl edukacyjny (9 postów) 3 konkursy 1 wydarzenie stacjonarne 3 nagrane filmy 1 dokumentacja fotograficzna	4 webinary 1 broszura edukacyjna (1 badanie ankietowe) 1 cykl edukacyjny (10 postów) 4 konkursy 2 wydarzenia towarzyszące (akcja dezinformacyjna/ udział w konferencji) 1 dokumentacja fotograficzna	1 e-book (4 wywiady) 1 broszura edukacyjna (1 badanie ankietowe) 4 webinary 1 wystawa (spotkanie z autorką prac) 1 kampania społeczna (8 filmików na TikToku) 1 dokumentacja fotograficzna
b.	<i> finał projektu</i>	koncert – 5 występów artystycznych	live – 1 ekspertka	e-koncert – 4 występy artystyczne	festiwal filmowy – 6 ekspertów (2 warsztaty, 1 projekcja filmu połączona z panelem dyskusyjnym, 1 live)	impreza tematyczna – 1 występ artystyczny – 1 loteria fantowa
4.	Fundraising					

¹⁴ Każdego roku studenci określali swoje poczucie satysfakcji z wykonanej przez siebie pracy na potrzeby realizacji projektu na skali: brak satysfakcji (0 pkt.) – bardzo małe (1 pkt.) – małe (2 pkt.) – średnie (3 pkt.) – duże (4 pkt.) – bardzo duże (5 pkt.) – ogromne poczucie satysfakcji (6 pkt.).

Lp.	Obszar	#hejtoff (2019)	#nazdrowie (2020)	#właczsiebie (2021)	#stopfake (2022)	#reaguj (2023)
a.	<i>sponsoring finansowy</i>	3000 PLN	-	-	1000 PLN	1100 PLN
b.	<i>sponsoring rzeczowy</i>	3 sponsorów (catering, napoje gazowane)	3 sponsorów (e-booki z przepisami; kody rabatowe do zajęć on-line; voucher na usługi animatorskie podczas imprez okolicznościowych)	5 sponsorów (książki; 3-msc. dostęp do wszystkich audiobooków i e-booków)	8 sponsorów (książki; 3-msc. dostęp do wszystkich audiobooków i e-booków; vouchery z kategorii rozrywka/ gastronomia; artykuły spożywcze)	8 sponsorów (bony i kody rabatowe z kategorii akcesoria/ gastronomia)
c.	<i>crowdfunding</i>	500 PLN/ 500 PLN (100%) 45 wspierających Fundacja Humanity in Action Polska w Warszawie	365 PLN/ 1000 PLN (36,5%) 20 wspierających Fundacja Siepomaga w Poznaniu	33 PLN/ 200 PLN (16,5%) 4 wspierających Stowarzyszenie mali bracia Ubogich w Warszawie	72 PLN/ 100 PLN (72%) 8 wspierających Stowarzyszenie Demagog w Warszawie	167 PLN/ 200 PLN (83,5%) 12 wspierających Fundacja na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy „Feniks” w Rzeszowie
5.	Promocja i reklama					
a.	<i>materiały graficzne</i>	1 logo 1 plakat 3 afisze 1 baner 1 zaproszenie 38 grafik do postów	1 plakat 50 grafik do postów	1 plakat 6 infografik 80 grafik do postów	1 plakat 1 ulotka 7 infografik 53 grafiki do postów	1 plakat 1 ulotka 3 infografiki 52 grafiki do postów 1 zaproszenie
b.	<i>social media</i>	3 profile opublikowane posty: 51 Facebook (2F i 1W)* 38 Instagram (1R)** 2 YouTube 45 Twitter	3 profile opublikowane posty: 73 Facebook (12F) 37 Instagram (8R) 10 YouTube	4 profile opublikowane posty: 114 Facebook (10F i 6W) 67 Instagram (1R) 4 YouTube 1 Wattpad	3 profile opublikowane posty: 63 Facebook (1W) 46 Instagram 7 YouTube	4 profile*** opublikowane posty: 64 Facebook (3F i 1W) 58 Instagram (4R) 6 YouTube 8 TikTok
c.	<i>działania promocyjne</i>	1 patronat honorowy 3 patronaty medialne 3 partnerów 1 komplet gadżetów promocyjnych z logo UP 1 nagrany film promocyjny	1 patronat honorowy 3 patronaty medialne - 1 komplet gadżetów promocyjnych z logo UP 1 nagrany film promocyjny	1 patronat honorowy 5 patronatów medialnych - 1 komplet gadżetów promocyjnych z logo UP	1 patronat honorowy 6 patronatów medialnych - 4 partnerów 1 komplet gadżetów promocyjnych z logo UP 1 nagrany film promocyjny	1 patronat honorowy 6 patronatów medialnych 2 partnerów 1 komplet gadżetów promocyjnych z logo UP 1 nagrany film promocyjny

Lp.	Obszar	#hejtoff (2019)	#nazdrowie (2020)	#włączsiebie (2021)	#stopfake (2022)	#reaguj (2023)
d.	media	1 wywiad w radio 1 reportaż w dzienniku 1 artykuł w gazecie	1 wywiad w telewizji	1 telewizyjny spot reklamowy 1 wywiad w radio	1 wywiad w radio	2 wywiady w radio
6.	Satysfakcja z realizacji projektu	72%	59%	64%	67%	94% 😊

* F – film, W – wydarzenie. ** R – reels (rolki). *** Fb: <https://www.facebook.com/Upolujkulture>; IG: <https://www.instagram.com/upolujkulture/>; Yb: <https://www.youtube.com/@upolujkulture3962>; TT: <https://www.tiktok.com/@upolujkulture>.

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Realizacja kursu metodą *learning by doing* – metodyka i wyniki badań

Celem podjętego badania było znalezienie odpowiedzi na pytanie – czy *learning by doing* jest metodą dydaktyczną, która budzi zainteresowanie i zaangażowanie studentów pokolenia Z i w większym stopniu dopasowaną do ich potrzeb edukacyjnych niż metody tradycyjne? W badaniu zastosowane zostały trzy metody badawcze wyrastające z różnych założeń metodologicznych: eksperyment, badanie ankietowe, obserwacja. Przeprowadzenie eksperymentu polegało na realizacji projektu przez członków zespołu projektowego składającego się z przedstawicieli pokolenia Z, a zakończonego dokonaną przez nich ewaluacją projektu, któremu towarzyszyła obserwacja uczestnicząca prowadzona z perspektywy kierownika projektu.

Eksperyment w postaci realizacji projektu „UPoluj kulturę!” przeprowadzony został w ramach kursu „Animacja życia kulturalnego” (30 godzin), realizowanego na III roku studiów stacjonarnych na kierunku zarządzanie informacją i publikowanie cyfrowe w Instytucie Nauk o Informacji Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie¹⁵. Eksperyment prowadzony był w latach 2019–2023 i objął pięć roczników studentów. Dobór grupy badawczej był celowy, bowiem w eksperymencie udział wzięli wszyscy studenci III roku ZliPC, uczęszczający na kurs „Animacja życia kulturalnego”, tj. 136 studentów (tabela 2), w tym 98 kobiet (72%) i 38 mężczyzn (28%), w wieku – mediana 22 lata. Wszystkie osoby brały udział w realizacji projektu „UPoluj kulturę!”, a także w badaniu ankietowym stanowiącym ewaluację projektu.

Kwestionariusz ankiety zawierał pytania otwarte oraz zamknięte i składał się z 6 obszarów tematycznych: 1. Metoda *learning by doing*, czyli uczenie się w praktyce; 2. Praca indywidualna, czyli część całości projektu „UPoluj kulturę!”, 3. Koordynator/ Kierownik projektu „UPoluj kulturę!”; 4. Praca w zespole projektowym; 5. Zarządzanie informacją w projekcie „UPoluj kulturę!”; 6. Wnioski i rekomendacje na przyszłość; z czego do niniejszego opracowania wykorzystano uzyskany materiał

¹⁵ Instytut Nauk o Informacji Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, [on-line:] <https://inoi.up.krakow.pl> – 12.04.2023. Od 1.10.2023 roku Instytut Nauk o Informacji Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.

badawczy z części pierwszej kwestionariusza¹⁶, a także wybrane zagadnienia z pozostałych obszarów tematycznych mające związek z tematem badawczym.

Eksperyment poddany był obserwacji uczestniczącej prowadzonej z perspektywy kierownika projektu, którym była autorka niniejszej publikacji. Wnioski z obserwacji dokumentowane były raz w tygodniu (każdorazowo po zakończonych zajęciach), w formie pisemnej.

W wyniku przeprowadzonego badania studenci niemalże jednogłośnie (99%) stwierdzili, że kursy praktyczne stanowią ważny element w programie studiów (tabela 3), ponieważ:

- 1) dzięki atrakcyjnej i ciekawszej formie nauki umożliwiają przyswojenie i zapamiętanie większej ilości wiedzy w łatwiejszy i szybszy sposób: „Projekt był czymś zupełnie innym niż każde inne zajęcia na studiach, dzięki temu był dla mnie znacznie ciekawszy”, „Możliwość organizacji całego projektu od podstaw była świetną lekcją i uważam, że wyniosłam z tego o wiele więcej, niż gdyby była to tylko teoria”;
- 2) pozwalają na zdobycie umiejętności i doświadczenia przydatnych w przyszłej pracy oraz samodzielnym życiu: „Wyniosłam z projektu wiele doświadczeń, które zaowocują w moim dalszym życiu”, „Projekt pozwolił mi nauczyć się umiejętności, których nie miałabym szansy się nauczyć na zwykłych zajęciach”;
- 3) przygotowują do pracy w potencjalnym zawodzie: „Przygotowują studentów do pracy, która wiąże się z kierunkiem studiów”.

Tylko nieliczni studenci (1%) krytycznie odnieśli się do obecności kursów praktycznych w toku studiów, określając je jako „za trudne”.

Tabela 3. Kursy praktyczne są ważnym elementem w programie studiów

Lp.	Edycja projektu UPoluj kulturę!	TAK	NIE
1.	#hejtoff_2019	94%	6%
2.	#nazdrowie_2020	100%	-
3.	#włączsiebie_2021	100%	-
4.	#stopfake_2022	100%	-
5.	#reaguj_2023	100%	-
Σ	Średnia z projektów	99%	1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Prawie wszyscy badani studenci (99%) uznali, że metoda *learning by doing* jest skuteczną metodą nauki (tabela 4): „Metoda z pewnością jest dużym plusem dla kierunku”. Według studentów zaproponowana metoda stanowi najlepsze przygotowanie do przyszłej pracy, ponieważ z jednej strony uczy praktycznego zastosowania wiedzy nabytej na studiach: „Jest podsumowaniem całości prac w przeciągu trzech lat studiów. Bardzo wartościowa okazała się wiedza również z innych przedmiotów”, z drugiej zaś „pozwala zobaczyć, jak może wyglądać przyszła praca

¹⁶ Pierwsza część kwestionariusza ankiety: 1. Metoda *learning by doing*, czyli uczenie się w praktyce – zawierała 11 pytań, w tym 10 otwartych i 1 zamknięte. Pytania koncentrowały się na praktycznym aspekcie nauczania i przydatności kursu, prowadzonego metodą *learning by doing*, dla studentów.

i uświadamia, czy to odpowiedni wybór”: „Odnalazłabym się w takiej pracy na stałe”; ponadto ukazuje realne efekty pracy: „Efekty pracy lub ich brak mają konsekwencje w czasie rzeczywistym”; uczy pracy zespołowej: „Pierwszy raz w praktyce możemy wspólnie stworzyć projekt, a nie jedynie szkic projektu na kartce A4”; rozwija kompetencje miękkie: „Przyczynia się do rozwoju osobistego”, „Pozwala poznać swoje słabe i mocne strony”, m.in. takie jak: samodzielność, odpowiedzialność, determinacja w dążeniu do celu, podejmowanie decyzji, rozwiązywanie problemów, krytyczne myślenie, samodyscyplina, organizacja pracy, praca w zespole, komunikowanie się, kreatywność.

Zdecydowana większość studentów (92%) uznała, że w toku studiów powinno być więcej kursów opartych na metodzie *learning by doing* (tabela 5): „Czuję wręcz mały ‘niedosyt’, takie projekty powinny trwać albo nieco dłużej, albo powinno być ich więcej”. Według badanych kursy realizowane tą metodą są bardziej interesującą formą nauki i stanowią urozmaicenie oferty dydaktycznej: „Był to nowy rodzaj edukacji i coś, czego nigdy wcześniej nie robiliśmy na uniwersytecie”, „Jeden taki kurs na 3 lata nauki to zdecydowanie za mało; jest to nowoczesna metodyka, jak potwierdza cały świat – najlepiej działająca”; stanowią wartościowe doświadczenie i wyzwanie: „Dzięki takim zajęciom wiem, że coś zrobiłam, że potrafię coś zrobić”, „Praca nad projektem stanowiła dla mnie ciekawe i satysfakcjonujące wyzwanie”; oferują więcej możliwości m.in. wykorzystania wcześniej zdobytej wiedzy teoretycznej w praktyce, sprawdzenia swoich umiejętności na wybranym stanowisku, przekonania się, jak dana rzecz funkcjonuje w rzeczywistości, rozwoju osobistego: „Pozwala studentowi odkryć swoją ścieżkę kariery, swoje przyszłe ja”; osiągnięte rezultaty są trwalsze: „Wiele się dzięki nim nauczyłam, jest to doświadczenie, które zapamiętam na całe życie”; pobudzają do działania: „Chętniej biorę w nich udział”, „Widać, że większość studentów dużo lepiej odnajduje się w tej formie zajęć”; wymagają od studenta zaangażowania i kreatywności: „Taka forma kursów zwiększa zaangażowanie i motywację w trakcie studiów”, „Wzbudza zainteresowanie oraz zmusza do myślenia kreatywnego”.

Tabela 4. *Learning by doing* (= uczenie się poprzez działanie) to skuteczna metoda nauki

Lp.	Edycja projektu UPoluj kulturę!	TAK	NIE
1.	#hejtoff_2019	97%	3%
2.	#nazdrowie_2020	100%	-
3.	#włączsiebie_2021	100%	-
4.	#stopfake_2022	100%	-
5.	#reaguj_2023	100%	-
Σ	Średnia z projektów	99%	1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Zaledwie 7% badanych nie dostrzegło potrzeby rozszerzenia oferty dydaktycznej o kursy prowadzone metodą *learning by doing*, argumentując swój wybór tym, że „projekt był wymagający”, „fajny, ale czasochłonny”, „zbyt stresujący”. Warto zwrócić uwagę na fakt, że najniższy poziom entuzjazmu stosowania metody *learning by doing* w dydaktyce szkoły wyższej wskazali studenci realizujący projekt w pierwszym roku pandemii Covid-19 (82%).

Tabela 5. W toku całych studiów powinno być więcej kursów opartych o metodę *learning by doing*

Lp.	Edycja projektu UPoluj kulturę!	TAK	NIE	Zależy
1.	#hejtoff_2019	91%	9%	-
2.	#nazdrowie_2020	82%	9%	9%
3.	#włączsiebie_2021	90%	10%	-
4.	#stopfake_2022	93%	7%	-
5.	#reaguj_2023	100%	-	-
Σ	Średnia z projektów	92%	7%	1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Dla ponad 90% badanych studentów (95%) realizacja projektu „UPoluj kulturę!” była interesującą formą nauki (tabela 6) ze względu na: inną niż dotychczasowe, oryginalną i ciekawą formę zajęć: „Pokazało, jak można w interesujący sposób przeprowadzić zajęcia [...] mogłam zobaczyć zupełnie inną perspektywę studiowania”, „Z takim sposobem poprowadzenia zajęć jeszcze nigdy się nie spotkałam, a uważam, że było to świetne doświadczenie, które zostanie ze mną na bardzo długo”; zmierzenie się z realizacją rzeczywistego projektu w praktyce: „Bardzo interesujące było organizowanie wydarzenia, które faktycznie odbyło się w rzeczywistości”; możliwość sprawdzenia siebie i swoich umiejętności przy realizacji zadań: „To zupełna nowość podczas wszystkich lat mojej edukacji; mogłam na serio postawić się w roli organizatorki przedsięwzięcia”; zdobycie nowego i bezcennego doświadczenia: „Doświadczyłem wielu różnych zadań i przeciwności, z którymi musiałem się zmierzyć. Zawsze wyciągałem wnioski z działań. Zdecydowanie zdobyłem doświadczenie na przyszłość i zyskałem dużo pewności siebie”; faktyczną naukę pracy w zespole projektowym: „Można było poczuć się częścią prawdziwego zespołu, który wykonuje prawdziwy projekt”.

Zauważyć można, że przyjęta forma kursu była najmniej interesująca ponownie dla studentów realizujących projekt w pierwszym roku pandemii Covid-19 (86%), którzy uskarżali się na niemożność realizacji projektu stacjonarnie, a jedynie zdalnie.

Tabela 6. Realizacja projektu UPoluj kulturę! była interesującą formą nauki

Lp.	Edycja projektu UPoluj kulturę!	TAK	NIE
1.	#hejtoff_2019	94%	6%
2.	#nazdrowie_2020	86%	14%
3.	#włączsiebie_2021	90%	10%
4.	#stopfake_2022	100%	-
5.	#reaguj_2023	100%	-
Σ	Średnia z projektów	95%	5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Niemalże wszyscy studenci (94%) zadeklarowali, iż nie chcieliby, aby kurs realizowany był w formie tradycyjnej. Podane przez badanych argumenty to m.in.: ciekawsza forma zajęć: „Przyjęta forma była interesująca, oryginalna i odbiegająca

od standardowych form nauczania, a poprzez to bardzo ciekawa”; większy zakres nabytej wiedzy, umiejętności i doświadczenia: „Nie nauczyłabym się tyle, ile podczas faktycznej realizacji projektu”; działanie w prawdziwym zespole projektowym i rozwiązywanie pojawiających się problemów: „Zespołowa praca była bardzo edukująca [...] można zobaczyć, jak ciężka jest praca w grupie”, a także możliwość sprawdzenia swoich umiejętności w praktyce: „Praktyka na tych zajęciach przez czas 3 miesięcy nauczyła mnie więcej o pracy i ludziach niż niejedne zajęcia prowadzone przez rok w formie teoretycznej”; pomoc w wyborze przyszłej ścieżki zawodowej, odkrycie swoich słabych i mocnych stron, możliwość zaangażowania i wykazania się, doświadczenie poczucia odpowiedzialności za zadania, członków zespołu, całe przedsięwzięcie: „Dzięki tej formie wyróżnia się na tle innych kursów i jest ciekawy dla studentów, a przy tym uczy ich nowych umiejętności”, „Ten kurs wprowadza nową jakość do zajęć w ramach studiów. Myślę, że w ramach ćwiczeń można zaplanować więcej projektów tego typu”; zaprzepaszczenie potencjału kursu: „Szkoda by było zmarnować potencjał tego kursu”, „UPoluj kulturę! zaczęło być popularne i można byłoby rewelacyjnie rozwinąć ten projekt na większą skalę”.

Zaledwie 6% wszystkich badanych studentów preferowałoby kurs w formie zajęć teoretycznych, gdyż realizacja kursu metodą *learning by doing* generuje „mnóstwo pracy”, „zajmuje zbyt wiele czasu, uwagi i nerwów”. Ponownie największy odsetek wskazań (14%) pojawił się w pierwszym „pandemicznym” roku akademickim, tj. 2019/2020 (tabela 7).

Tabela 7. Czy wolałabyś/ wolałbyś, aby kurs *Animacja życia kulturalnego* realizowany był w sposób tradycyjny, czyli jako zajęcia teoretyczne?

Lp.	Edycja projektu UPoluj kulturę!	TAK	NIE
1.	#hejtoff_2019	6%	94%
2.	#nazdrowie_2020	14%	86%
3.	#włączsiebie_2021	5%	95%
4.	#stopfake_2022	3%	97%
5.	#reaguj_2023	3%	97%
Σ	Średnia z projektów	6%	94%

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Kurs realizowany metodą *learning by doing* oceniony został przez 86% studentów jako przydatny (40%) i bardzo przydatny (46%) w toku studiów. Zaledwie 1% badanych uznało kurs za nieprzydatny (tabela 8). Warto zwrócić uwagę, że w każdym roku akademickim ponad połowa studentów uznaje kurs za przydatny, choć w zróżnicowanym stopniu. W ostatnim roku realizacji kurs oceniony został najwyższej, gdyż uznany został jako bardzo przydatny przez najwyższy odsetek studentów (73%), z kolei najniższą ocenę uzyskał ponownie w drugiej edycji projektu – najlicniejsza grupa studentów (50%) oceniła go jako średnio przydatny. Niewątpliwie wpływ na tę ocenę miała zarówno sama pandemia, jak i fakt realizowania projektu on-line, co było wówczas całkowitą nowością. Pierwsza edycja projektu realizowana była w całości stacjonarnie, zaś trzy ostatnie – w formie hybrydowej, co po okresie pandemii stało się wręcz standardem pracy wśród studentów oraz pracowników.

Tabela 8. Ocena przydatności kursu *Animacja życia kulturalnego* realizowanego w formie projektu UPoluj kulturę! w skali od 1 do 5:

Lp.	Edycja projektu UPoluj kulturę!	nie przydatny	mało przydatny	średnio przydatny	przydatny	bardzo przydatny
1.	#hejtoff_2019	3%	-	3%	36%	58%
2.	#nazdrowie_2020	5%	-	50%	36%	9%
3.	#włączsiebie_2021	-	-	14%	52%	34%
4.	#stopfake_2022	-	-	3%	53%	44%
5.	#reaguj_2023	-	-	3%	24%	73%
Σ	Średnia z projektów	1%	-	13%	40%	46%

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Zdecydowana większość badanych (82%) wyraziła chęć ponownego wzięcia udziału w realizacji podobnego projektu (tabela 9). Największy odsetek stanowili studenci z ostatniej i pierwszej edycji (ponad 90%), najmniejszy (ponownie) z edycji drugiej (64%). Chęć ponownego udziału w projekcie badani studenci uzasadniali m.in. nową i interesującą formą kursu z ogromnym potencjałem: „Spodobało mi się bycie częścią czegoś ważnego”; sprawdzeniem się na innym stanowisku, w nowej roli: „Chciałabym móc sprawdzić się w innej roli i zobaczyć, czy umiałabym się w niej odnaleźć i z jakim efektem”; nabyciem nowych umiejętności i przydatnego doświadczenia przygotowujących do przyszłej pracy zawodowej: „Rozwija w człowieku wiele wartościowych cech i umiejętności potrzebnych na rynku pracy”; praktyczną nauką pracy w grupie i zarządzania zespołem projektowym: „Przygotowuje do przyszłej pracy i uczy współpracy z innymi członkami grupy”; przestrzenią do samorealizacji i rozwoju; „Bardzo mnie rozwinął w dziedzinie, którą się interesuję”; wartościowym przeżyciem dającym poczucie satysfakcji: „Satysfakcja, która jest podczas finału jest jednym z najlepszych uczuć, jakie można doświadczyć oprócz niezapomnianego wspomnienia”; możliwością edukacji społeczeństwa w obszarze ważnych problemów społecznych: „Cały czas przyświecał nam cel [...], mogliśmy nagłośnić ważny problem społeczny”, „Realizując cel społeczny, można się przyczynić do zrobienia czegoś dobrego”.

Tabela 9. Czy chciałabyś/ chciałbyś wziąć udział w realizacji podobnego projektu?

Lp.	Edycja projektu UPoluj kulturę!	TAK	NIE
1.	#hejtoff_2019	91%	9%
2.	#nazdrowie_2020	64%	36%
3.	#włączsiebie_2021	76%	24%
4.	#stopfake_2022	77%	23%
5.	#reaguj_2023	97%	3%
Σ	Średnia z projektów	82%	18%

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Zaledwie 18% studentów nie byłaby zainteresowana wzięciem udziału w podobnym projekcie ze względu na – brak czasu: „Nie mam czasu i chęci, aby poświęcać mój czas na coś, co nie daje mi zysków finansowych”, stresogenne sytuacje:

„Kosztowało mnie to zbyt dużo nerwów”, awersję do pracy zespołowej: „Jestem osobą aspołeczną, nie lubiącą współpracować” oraz aspekty finansowe: „Jeśli nie byłaby to moja praca, za którą otrzymałabym wynagrodzenie, to raczej bym się nie podjęła organizacji kolejnego wydarzenia”.

Poddani badaniu studenci poproszeni zostali o oszacowanie swojego wkładu pracy, zaangażowania i czasu, jaki przeznaczyci na realizację projektu, a także określenie poczucia satysfakcji z wykonanej pracy. Najwyższy odsetek studentów oszacował wkład swojej pracy jako duży (52%) oraz bardzo duży (28%). Żaden ze studentów nie określił swojego wkładu pracy jako bardzo mały ani zupełny jego brak (tabela 10).

Tabela 10. Indywidualny wkład pracy w stosunku do pracy swojego zespołu projektowego

Lp.	Wkład pracy własnej	brak	bardzo mały	mały	średni	duży	bardzo duży
1.	#hejtoff_2019	-	-	6%	21%	43%	30%
2.	#nazdrowie_2020	-	-	4%	14%	64%	18%
3.	#włączsiebie_2021	-	-	-	14%	57%	29%
4.	#stopfake_2022	-	-	10%	16%	47%	27%
5.	#reaguj_2023	-	-	-	10%	57%	33%
Σ	Średnia z projektów	-	-	4%	16%	52%	28%

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Podobnie do wkładu pracy kształtuje się poziom zaangażowania badanych w realizację projektu (tabela 11). Najwyższy odsetek studentów ocenił swoje zaangażowanie jako duże (42%) oraz bardzo duże (35%). Żaden z badanych nie przyznał się do braku zaangażowania, a zaledwie 2% studentów określiło swoje zaangażowanie jako bardzo małe (1%) i małe (1%).

Tabela 11. Ocena zaangażowania w pracę swojego zespołu projektowego

Lp.	Poziom zaangażowania	brak	bardzo małe	małe	średnie	duże	bardzo duże
1.	#hejtoff_2019	-	3%	3%	18%	30%	46%
2.	#nazdrowie_2020	-	-	-	36%	41%	23%
3.	#włączsiebie_2021	-	-	-	24%	52%	24%
4.	#stopfake_2022	-	-	3%	23%	47%	27%
5.	#reaguj_2023	-	-	-	7%	43%	50%
Σ	Średnia z projektów	-	1%	1%	21%	42%	35%

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Jeśli chodzi o czas, jaki badani przeznaczyci na realizację projektu, to dla prawie połowy studentów (48%) wyniósł on ponad 20 godzin. Niecałe 40% studentów zainwestowało w pracę nad projektem – nie więcej niż 20 godzin (16%) i nie więcej niż 15 godzin (20%). Zaledwie 4% badanych oszacowało swój czas pracy w projekcie na poziomie nie większym niż 5 godzin, a żaden student nie zadeklarował czasu pracy w najmniejszym wymiarze (tabela 12).

Tabela 12. Czas przeznaczony na pracę przy realizacji projektu UPoluj kulturę!

Lp.	Indywidualny czas pracy	nie więcej niż 1 h	nie więcej niż 5 h	nie więcej niż 10 h	nie więcej niż 15 h	nie więcej niż 20 h	ponad 20 h
1.	#hejtoff_2019	-	3%	15%	18%	18%	46%
2.	#nazdrowie_2020	-	-	9%	23%	27%	41%
3.	#włączsiebie_2021	-	5%	14%	14%	14%	53%
4.	#stopfake_2022	-	6%	17%	23%	17%	37%
5.	#reaguj_2023	-	3%	3%	23%	7%	64%
Σ	Średnia z projektów	-	4%	12%	20%	16%	48%

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Ponad 70% studentów określiło swoje poczucie satysfakcji z realizacji projektu jako co najmniej duże, w tym aż 10% jako ogromne (tabela 13). Mniej niż 10% badanych zadeklarowało małe (4%) i bardzo małe (1%) poczucie satysfakcji. Natomiast całkowity brak satysfakcji z pracy w projekcie wskazało jedynie 2% studentów.

Tabela 13. Określenie poczucia satysfakcji z wykonanej pracy na potrzeby realizacji projektu UPoluj kulturę!

Lp.	Poczucie satysfakcji	brak	bardzo małe	małe	średnie	duże	bardzo duże	ogromne
1.	#hejtoff_2019	6%	-	-	12%	30%	33%	18%
2.	#nazdrowie_2020	5%	9%	5%	27%	22%	27%	5%
3.	#włączsiebie_2021	-	-	5%	33%	43%	14%	5%
4.	#stopfake_2022	-	-	7%	23%	33%	37%	-
5.	#reaguj_2023	-	-	3%	17%	26%	37%	17%
Σ	Średnia z projektów	2%	1%	4%	21%	31%	31%	10%

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Z przeprowadzonego badania wynika, że studenci ostatniej i pierwszej edycji projektu przeznaczyci na jego realizację zasadniczo najwięcej pracy, czasu, zaangażowania, a także – wykazali najwyższy poziom poczucia satysfakcji z wykonanej pracy.

Badanie ujawniło również, że większość studentów woli pracować indywidualnie (61%) niż zespołowo (tabela 14). Wyjątek stanowią studenci ostatniej edycji projektu, których ponad połowa zadeklarowała, iż preferuje pracę w zespole (53%).

Tabela 14. Preferowany rodzaj pracy

Lp.	Rodzaj pracy	indywidualna	w zespole
1.	#hejtoff_2019	67%	33%
2.	#nazdrowie_2020	64%	36%
3.	#włączsiebie_2021	67%	33%
4.	#stopfake_2022	63%	37%
5.	#reaguj_2023	47%	53%
Σ	Średnia z projektów	61%	39%

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Niemal 80% studentów uznało pracę w zespole projektowym za trudną (tabela 15) ze względu na: zróżnicowany poziom zaangażowania, nastawienia do pracy, rzetelności w wykonywaniu zadań; różne osobowości członków zespołu, których zdania, pomysły i wizje trudno często pogodzić; trudności ze wzajemnym porozumiewaniem się; często występujące nieporozumienia i konflikty w zespole; konieczność posiadania rozwiniętych umiejętności w zakresie komunikowania się, współpracy, wypracowywania kompromisów, rozwiązywania konfliktów, rozumienia i podejścia do ludzi; liczenie się ze zdaniem innych; ograniczony wpływ na postawę i pracę innych osób; niewywiązywanie się z nałożonych obowiązków i zrzucanie odpowiedzialności; bycie zależnym od innych osób; fakt, iż uzyskane rezultaty zależą od pracy całego zespołu. Z kolei prawie 20% badanych uważa, że praca zespołowa jest łatwiejsza z uwagi na możliwość podziału pracy, szybszą realizację zadań oraz pomoc i wsparcie otrzymane od innych osób.

Tabela 15. Praca w zespole projektowym należy do łatwych i prostych

Lp.	Edycja projektu UPoluj kulturę!	TAK	NIE	zależy
1.	#hejtoff_2019	6%	94%	-
2.	#nazdrowie_2020	14%	72%	14%
3.	#włączsiebie_2021	33%	57%	10%
4.	#stopfake_2022	27%	73%	-
5.	#reaguj_2023	20%	80%	-
Σ	Średnia z projektów	19%	77%	4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Poddani badaniu studenci ocenili pracę pozostałych członków swojego zespołu projektowego bardzo dobrze (40%), znakomicie (31%) i dobrze (21%). Zaledwie 4% studentów uznało, że członkowie zespołu pracowali słabo (3%) i bardzo słabo (1%) (tabela 16).

Tabela 16. Ocena pracy pozostałych członków swojego zespołu projektowego

Lp.	Edycja projektu UPoluj kulturę!	bardzo słabo	słabo	średnio	dobrze	bardzo dobrze	znakomicie
1.	#hejtoff_2019	-	6%	3%	27%	46%	18%
2.	#nazdrowie_2020	-	-	5%	27%	50%	18%
3.	#włączsiebie_2021	-	-	10%	14%	43%	33%
4.	#stopfake_2022	3%	3%	-	30%	30%	34%
5.	#reaguj_2023	-	3%	3%	7%	37%	50%
Σ	Średnia z projektów	1%	3%	4%	21%	40%	31%

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Studenci wskazali największe trudności, z jakimi musieli zmierzyć się podczas realizacji projektu. Najczęściej wskazywanymi trudnościami były:

- zarządzanie czasem: „Wykonywanie zadań w czasie innym niż zajęcia”;
- znajdowanie motywacji do realizacji zadań w czasie wolnym: „Poświęcenie wolnego czasu. Staram się oddzielać czas uczelni od czasu wolnego”, „Udzielanie dużo czasu projektowi podczas dni wolnych od studiów oraz w pracy”;

- motywowanie innych osób do działania: „Przekonanie do pracy innych członków zespołu, ponieważ nie ma sposobu na wymuszenie ich większego zaangażowania”;
- słaba komunikacja wśród studentów i trudności w porozumiewaniu się;
- brak zaangażowania: „Niektórzy nie byli zaangażowani w projekt w stopniu, jakiego bym od nich oczekiwała” oraz brak możliwości wyegzekwowania większego zaangażowania;
- mierzenie się ze stawianymi wymaganiami i wywiązywanie się z nałożonych obowiązków;
- podejmowanie decyzji i branie odpowiedzialności: „Trudne było także podejmowanie czasem ważnych decyzji i branie za nie później odpowiedzialności”;
- dotrzymywanie terminów i „bycie na bieżąco”;
- praca w zespole projektowym;
- rozdziew między oczekiwanym efektem pracy a uzyskanym rezultatem;
- brak chęci współpracy;
- wykonywanie zadań za inne osoby: „Byłam bardzo chętna do pracy, ale często nie była ona do końca zespołowa”;
- znajdowanie kompromisów: „Najtrudniej było mi pogodzić się z tym, że niektóre osoby mogą mieć inne zdanie od mojego”;
- dostosowywanie się do innych osób;
- konflikty;
- przełamywanie własnych lęków i ograniczeń: „Kontakt z obcymi ludźmi i dłuższa wymiana zdań z nimi, od zawsze wzbudzało to we mnie lęk”;
- wyrażanie własnej opinii na dany temat;
- brak zrozumienia;
- nieprzewidziane okoliczności;
- a także – brak odpowiedzi na maile.

Badani studenci poproszeni zostali również o wyszczególnienie tych aspektów projektu, które sprawiły, że czuli zadowolenie w trakcie jego realizacji. Wśród najczęściej wymienianych znalazły się:

- możliwość zrobienia czegoś nowego: „Studiując, nie miałam wcześniej takiej okazji na żadnych zajęciach”, „Samo uczestnictwo w tym przedsięwzięciu bardzo mi się podobało”;
- osiągnięcie założonego celu – finał projektu: „Był dla mnie miłym momentem, gdyż mogłem zobaczyć efekty pracy całego zespołu”, „Cieszyłem się, że wszystko poszło zgodnie z planem. Byłem bardzo zadowolony”;
- satysfakcja z wykonanej pracy: „Satysfakcja [...] – lubię czuć, że moja praca jest potrzebna”;
- poczucie sprawczości: „To, że miałam realny wpływ na to, co będziemy robić”, „Świadomość, że ode mnie bardzo dużo zależy; że mam wpływ na różne rzeczy, sprawy, na to, co się dzieje”;
- docenianie pracy, działań i pomysłów: „Moja praca zawsze zostawała doceniona”;
- praktyczne wykorzystanie swojej wiedzy: „Ten projekt był świetnym podsumowaniem tych trzech lat i pokazał to, czego się nauczyliśmy”;
- sprawdzenie swoich umiejętności na wybranym stanowisku pracy oraz pracy w grupie: „Najbardziej podobała mi się funkcja, jaką pełniłam (...), grupa liczyła się z moim zdaniem, pytała o radę i wykonywała moje polecenia”;

- „wyzwaniowy” tryb pracy: „Najbardziej podobało mi się to, że zobaczyłam od wewnątrz, jak wygląda praca nad takim projektem, ponieważ jest to cenne doświadczenie, które może się przydać w przyszłości”;
- widoczny postęp prac i sukcesy zespołu: „Działania przekładały się na wymierne efekty w rzeczywistości”;
- praca w zespole projektowym: „Poczucie, że razem grupą robimy coś większego”;
- ścisła współpraca: „Każdy element był ważny i potrzebny”;
- wzajemna motywacja do działania: „Czułam, że działamy w jednej drużynie”;
- współpraca z ciekawymi ludźmi i organizacjami;
- działanie razem dla dobra wspólnego – pomoc innym ludziom i szerzenie dobra: „Ten projekt pomógł mi pomóc innym zauważyć problemy społeczne”;
- przyciągnięcie uwagi i pozytywne reakcje ze strony obserwatorów na treści publikowane na profilach projektu w mediach społecznościowych;
- nabycie nowych kompetencji;
- przestrzeń do tworzenia, samorealizacji i rozwijania własnych zdolności: „Byłam dumna ze studentów, którzy wykonali dużo fajnych, ciekawych i trudnych do zrealizowania rzeczy”;
- rozwój relacji interpersonalnych;
- przełamanie swoich obaw, lęków i wewnętrznych barier;
- radzenie sobie z trudnościami i znajdowanie rozwiązań: „Podobał mi się sam projekt i fajnie było obserwować, jak się rozwijał”.

Co według studentów było największym walorem kursu realizowanego metodą *learning by doing* w postaci projektu UPoluj kulturę!/? Najczęściej wymieniane zalety to:

- 1) praktyka organizacyjna: „Praktyka, z której mogliśmy wynieść naprawdę cenną wiedzę, doświadczyć organizowania wydarzenia kulturalnego, a także pracy w zespole projektowym”;
- 2) organizowanie rzeczywistego przedsięwzięcia – naprawdę, a nie jedynie symulacji: „Zobaczenie przez nas, jak naprawdę wygląda taki projekt. Wcześniej tylko o tym słyszeliśmy lub uczyliśmy się w teorii, jak to wygląda, a tutaj mogliśmy to po prostu przeżyć”;
- 3) możliwość sprawdzenia siebie w pracy zespołowej i swoich umiejętności na wybranych stanowiskach pracy: „Mieliśmy okazję się sprawdzić na wielu stanowiskach w sumie w zawodach, których może w życiu prywatnym nie będziemy mieć okazji poznać”;
- 4) szczytny cel projektu – zwrócenie uwagi na ważny problem społeczny i próba jego rozwiązania: „Możliwość sprawienia komuś radości [...]. Największe plusy są wtedy, kiedy działamy na korzyść siebie jak i drugiej osoby”;
- 5) zdobycie doświadczenia i nabycie umiejętności pracy w grupie: „Dzięki tym doświadczeniom staliśmy się bogatsi o nowe umiejętności, które można przełożyć na późniejszą pracę w zawodzie”;
- 6) podejmowanie samodzielnych decyzji i poznanie sposobów radzenia sobie w trudnych sytuacjach: „Były to jedyne zajęcia w przeciągu 3 lat, które wymagały od nas nie tylko cierpliwości, ale wykazania się i dania z siebie 100%”;
- 7) nowa, inna i ciekawa forma prowadzenia kursu: „Oderwanie się od akademickiej monotonii, był to ciekawy projekt z nowym podejściem”;

- 8) nawiązanie nowych kontaktów;
- 9) integracja roku i spędzenie miłych ostatnich dni na uczelni: „Cały nasz rok mógł się jeszcze bardziej poznać. Wspólnie mogliśmy stworzyć coś dobrego”.

Podsumowanie

Zastosowanie metody *learning by doing* w formie projektu „UPoluj kulturę!” realizowanego w latach 2018–2023 przez studentów III roku kierunku zarządzanie informacją i publikowanie cyfrowe przyniosło jednoznaczną odpowiedź na postawione przez autorkę artykułu pytanie badawcze – *learning by doing* jest metodą dydaktyczną budzącą zainteresowanie i zaangażowanie studentów pokolenia Z i w większym stopniu dopasowaną do ich potrzeb edukacyjnych niż metody tradycyjne. Tym samym potwierdzone zostały wyniki uzyskane we wcześniejszym badaniu pilotażowym przeprowadzonym w 2019 roku.

Wyniki przeprowadzonego badania ujawniły, że kursy praktyczne to ważny element w programie studiów (99%), metoda *learning by doing* jest skuteczną metodą nauki (99%), a w toku studiów powinno znaleźć się więcej kursów opartych na metodzie *learning by doing* (92%). Kurs prowadzony metodą *learning by doing* w formie realizacji projektu „UPoluj kulturę!” okazał się interesującą dla studentów formą nauki (95%) i został przez nich oceniony jako co najmniej przydatny (86%). Zaangażowanie w realizację projektu (77%) oraz poczucie satysfakcji z wykonanej pracy (72%) zdecydowana większość studentów określiła jako co najmniej duże. Studenci chcieliby wziąć udział w realizacji podobnego projektu (82%), natomiast nie chcieliby realizacji kursu w tradycyjnej formie (94%)¹⁷. Można zauważyć, że najwyższej oceniona została ostatnia (efekt rosnącej popularności) i pierwsza (efekt pierwszeństwa) edycja projektu, zaś najniżej – druga (początek pandemii Covid-19).

Kurs prowadzony metodą *learning by doing* w formie realizacji projektu był dla studentów okazją do nabycia kompetencji w zakresie: pracy w zespole, zarządzania projektem, organizacji i zarządzania czasem, planowania, motywowania, rozwiązywania problemów i konfliktów, a także rozwoju kompetencji interpersonalnych – konsekwencji i systematyczności w pracy, wytrwałości w dążeniu do celu, współpracy, nawiązywania kontaktów, kreatywnego myślenia i działania, radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych, odpowiedzialności, samodyscypliny, zaangażowania, cierpliwości i wyrozumiałości do ludzi, przełamywania swoich lęków, panowania nad emocjami. Stanowił także inspirację dla części studentów, m.in. do rozpoczęcia pracy zawodowej przy organizacji wydarzeń, podjęcia studiów II stopnia na kierunku – Project management (zarządzanie projektami), przygotowania pracy licencjackiej¹⁸.

17 Z „Planu studiów zarządzanie informacją i publikowanie cyfrowe: studia I stopnia, stacjonarne (rekrutacja 2021/2022)” przedmiot „animacja życia kulturalnego” (30 h) został usunięty, z kolei w „Planie studiów – zarządzanie informacją i publikowanie cyfrowe – studia I stopnia – stacjonarne (rekrutacja 2022/2023)” przedmiot „animacja życia kulturalnego” pojawił się w dwóch częściach – na I roku (20 h) i II roku (20 h) z równoczesną zmianą prowadzącego i sposobu prowadzenia kursu.

18 Praca licencjacka pt. *Zarządzanie projektem: Studium przypadku na przykładzie UPolujKulturę*, napisana przez Mateusza Zaczekowskiego, studenta III roku na kierunku zarządze-

Warto przytoczyć w tym miejscu kilka wypowiedzi studentów, obrazujących odbiór zastosowanej metody *learning by doing* z perspektywy uczestnika projektu:

- „Metoda *learning by doing* sprawia, że wykonanie zadania dostarcza satysfakcji”;
- „Jest szczególnie wybijającą się metodą pośród przyjętych przez środowisko akademickie. Daje studentom pogląd na to jak wygląda prawdziwa praca i jej konsekwencje. Takich kursów powinno być więcej”;
- „To najciekawsza forma zajęć w jakiej uczestniczyłam”;
- „Czas przy projekcie nauczyłam mnie więcej niż niejedne ćwiczenia przez okres 3 lat”;
- „Cały zamysł projektu mi się bardzo podoba i bardzo wzbogaca te studia”;
- „Sposób, w jaki był prowadzony, idealnie oddaje charakter tego przedmiotu”;
- „Uważam, że jest to przedmiot w moich ‘top 5’, które są prowadzone na tym kierunku”;
- „UPoluj kulturę! to jedno z najlepszych i najciekawszych przedsięwzięć na tych studiach!”;
- „Pomysł projektu bardzo mi się podobał, realizacja jego również [...]. Mam szczerą nadzieję, że w następnych latach będzie takich projektów więcej przeprowadzanych”;
- „Realizacja tego projektu w ramach studiów jest świetnym pomysłem, ponieważ mogłam nauczyć się czegoś nowego, przez to nabyta wiedza zostanie ze mną na zawsze”;
- „Nauczyłam mnie wiele i pomógł poukładać wiedzę zdobytą na tych studiach”;
- „Projekt, który realizowaliśmy ma duży potencjał i w przyszłości może stanowić ‘coś wielkiego’, ciesząc się dużym zainteresowaniem”;
- „Najlepiej przygotowuje studenta do kariery zawodowej. Zdecydowanie jestem za rozszerzeniem oferty takich kursów”;
- „Dzięki zaangażowaniu w projekt UPoluj kulturę! zobaczyłam, że zajęcia mogą być realizowane w dużo bardziej przystępny sposób”;
- „Możliwość uczestniczenia w tak świetnym projekcie, sprawiła mi wiele radości!”;
- „Ten kurs i projekt będziemy jako studenci pamiętać już zawsze”;
- „Najlepsze wspomnienie z tych studiów”;
- „Uczelnia powinna w większym stopniu wspierać takie przedsięwzięcia”.

Ze szczególną wnikliwością i uwagą należy przyglądać się nowemu pokoleniu, które przez najbliższe lata będzie odbiorcą oferty edukacyjnej szkół wyższych, i dokonać rewizji dotychczasowych metod nauczania. Jak już wcześniej zauważyłam, „specyficzne cechy pokolenia Z, a także bardzo dynamicznie zmieniające się otoczenie, zwłaszcza informacyjne i technologiczne, wymaga innego niż dotychczas podejścia do procesu dydaktycznego. Przeniesienie punktu ciężkości z metod podawczych na aktywne wydaje się nieuniknione, a elastyczne podejście w tym zakresie staje się zarówno potrzebą, jak i koniecznością”¹⁹.

nie informacją i publikowanie cyfrowe w Instytucie Nauk o Informacji Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, obroniona w lipcu 2023 r.

19 Król M. B., *Learning by doing a pokolenie Z na przykładzie realizacji projektu „UPoluj kulturę!”*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia” 2019, z. 17, s. 325.

Bibliografia

- Borgnakke K., *Uczenie się poprzez praktykę – badania etnograficzne i analiza polemik na temat „uczenia się poprzez działanie”, „Innowacje w Edukacji Akademickiej”* 2004, nr 1(4).
- Czechowski J., *Wartość pracy i działania w procesach uczenia się*, Kraków 2010.
- Idziak G., *Uczenie się przez doświadczenie – cykl Kolba*, „Doradca Kariery” 2019, nr 2.
- Kaczmarczyk M., *Pokolenie Z na rynku pracy. Postawy, priorytety, oczekiwania. Raport z badań*, Wyższa Szkoła Humanitas, Sosnowiec–Warszawa 2023.
- Kazimierska I., Lachowicz I., Piotrowska L. (a), *Metod action learning*, Publikacja powstała w ramach programu System doskonalenia oparty na ogólnodostępnym kompleksowym wspomaganie szkół realizowanego przez Ośrodek Rozwoju Edukacji – projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego, Warszawa 2014.
- Król M. B., *Learning by doing a pokolenie Z na przykładzie realizacji projektu „UPoluj kulturę!”*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia” 2019, z. 17.
- Szymański M. S., *O metodzie projektów*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2000.
- Wright T. P., *Factors affecting the cost of airplanes*, “Journal of Aeronautical Sciences” 1936, nr 3(4).
- Zajac B., *Metoda projektów jako strategia postępowania dydaktycznego na wyższej uczelni. O efektach kształcenia i metodzie projektów*, „Studia Edukacyjne” 2015, nr 34.

Netografia

- Instytut Nauk o Informacji UP w Krakowie, [on-line:] <https://inoi.up.krakow.pl> – 12.04.2023.
- Encyklopedia PWN, [on-line:] <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Dewey-John;3892217.html> – 16.04.2023.
- Pantone Color Institute, [on-line:] <https://www.pantone.com/color-consulting/about-pantone-color-institute> – 15.04.2023].
- Plan studiów – zarządzanie informacją i publikowanie cyfrowe – studia I stopnia – stacjonarne (rekrutacja 2020/2021), [on-line:] <https://inoi.up.krakow.pl/dokument/plan-studiow-zarzadzanie-informacja-i-publikowanie-cyfrowe-studia-i-stopnia-stacjonarne-rekrutacja-2020-2021> – 13.04.2023.
- Plan studiów – zarządzanie informacją i publikowanie cyfrowe – studia I stopnia – stacjonarne (rekrutacja 2021/2022), [on-line:] <https://inoi.up.krakow.pl/dokument/plan-studiow-zarzadzanie-informacja-i-publikowanie-cyfrowe-studia-i-stopnia-stacjonarne-rekrutacja-2021-2022/> – 9.04.2023.
- Plan studiów – zarządzanie informacją i publikowanie cyfrowe – studia I stopnia – stacjonarne (rekrutacja 2022/2023), [on-line:] <https://inoi.up.krakow.pl/dokument/plan-studiow-zarzadzanie-informacja-i-publikowanie-cyfrowe-studia-i-stopnia-stacjonarne-rekrutacja-2022-2023/> – 9.04.2023.
- UPoluj kulturę!, [on-line:] <https://www.facebook.com/Upolujkulture> – 6.06.2023.
- UPoluj kulturę!, [on-line:] <https://www.instagram.com/upolujkulture> – 6.06.2023.

UPoluj kulturę!, [on-line:] <https://www.youtube.com/@upolujkulture3962> – 6.06.2023.

UPoluj kulturę!, [on-line:] <https://www.tiktok.com/@upolujkulture> – 6.06.2023.

Streszczenie

Artykuł podejmuje problematykę kształcenia akademickiego pokolenia Z, będącego aktualnym odbiorcą oferty edukacyjnej szkół wyższych. Prezentuje wyniki przeprowadzonych badań własnych, które przyniosły jednoznaczną odpowiedź na postawione przez autorkę pytanie badawcze – *learning by doing* jest interesującą metodą dydaktyczną dla studentów pokolenia Z i w większym stopniu dopasowaną do ich potrzeb edukacyjnych niż metody tradycyjne. Specyficzne cechy pokolenia Z, a także dynamicznie zmieniające się otoczenie, zwłaszcza informacyjne i technologiczne, wymagają innego niż dotychczas podejścia do procesu dydaktycznego. Przeniesienie punktu ciężkości z metod pasywnych na aktywne wydaje się nieuniknione, a elastyczne podejście w tym zakresie staje się zarówno potrzebą, jak i koniecznością.

Słowa kluczowe: learning by doing, aktywne metody nauczania, dydaktyka szkoły wyższej, uczenie się na projektach, zarządzanie projektami, pokolenie Z

Reception of the *learning by doing* method. A case study in higher education teaching

Abstract

The article discusses the issue of the education of the Z generation, the current recipient of the didactic offer. The research provides a clear answer to the question posed by the author – learning by doing is an interesting teaching method for Z generation students and more suited to their educational needs than traditional methods. The specificity of Generation Z and the dynamically changing environment, especially information and technology, requires a decidedly different approach to the teaching process. Shifting the focus from passive to active methods seems inevitable, and a flexible approach becomes both a need and a necessity.

Keywords: learning by doing; active teaching methods; higher education didactics; project-based learning; project management; generation Z